

УЧИТЕЛЯТ НОВАТОР И РОЛЯТА МУ ЗА АКТИВНОТО УЧЕНЕ

Тодорка Драгойчева Антонова-Ангелова

Трето основно училище „Димитър Благоев“, гр. Шумен

Илка Неделчева Карева, директор

Трето основно училище „Димитър Благоев“, гр. Шумен

Интерактивните методи на учене са начин за постигане на учебните цели, при който учители и ученици заедно участват в учебния процес.

Образованието осигурява приемствеността в обществото, предава знания, натрупания от човечеството опит. Развива човешкия потенциал, който позволява на обществото непрекъснато да се обновява.

За да има качествено образование, е важно непрекъснато усъвършенстване на педагогическите способности и повишаване на професионалната квалификация на учителите. Учителската професия е професия, с която се предопределя бъдещето на една нация.

Общественото значение на учителския труд се определя преди всичко от това, че той е насочен непосредствено към формиране на самия човек. В съвременния етап на развитие на обществото се обръща внимание на способностите на учителите. Учителят формира личността на ученика със своя пример, с онези трайни личностни характеристики, които са неделими от стила на дейност и поведение.

Учителят е част от училищната система на възпитание. Той е един от основните ѝ компоненти, без които тя не би могла да функционира като такава. Учителят е един от основните фактори за възпитание на децата. Учителят не само обучава, а и възпитава. Той е не само източник на информация, а и със своята дейност спомага за формиране на значими социални качества и способности на личността.

Педагогическите способности на учителя се създават не от една единствена способност, а от система от способности и знания, както и от тяхната интеграция при овладяване на педагогически изисквания. Способността на учителя за предаване на информация се реализира чрез начина на избор, подготовката и предаването на знания и опит с цел усвояването им от учениците. Повишаване на качеството на образованието е осъществимо само чрез изменение квалификацията на учителите.

Способността за предаване на информация е свързана със способността за мотивиране на детето. Учителят трябва да бъде в състояние да мотивира детето. Способността на учителя точно да оценява постиженията и поведението на децата зависи от способността му да наблюдава и да интерпретира правилно наблюдаваните от него факти.

Образователната ни система е изправена пред значими промени, които през следващите години ще променят изцяло представата ни за процеса на обучение и мястото на училището в него. Днес Интернет позволява на учениците да достъпват до всяко специфично знание и информация за броени секунди. Ролята на учителя все по-малко е да им преразкаже това знание и все повече – да изгради у тях критично мислене, способност да се ориентират във водовъртежа от информация, да отсяват вярната от невярната и не на последно място – да бъдат по-предприемчиви, креативни и подготвени за реалния живот. Нови технологии и нови методи навлизат в образованието ни всеки ден, отговаряйки на тези предизвикателства.

Необходимостта от активно учене

Някои изследвания в областта на когнитивната наука показват, че голяма част от хората имат стил на учене, при който традиционният лекционен стил на преподаване не е подходящ. Според Чикеринг и Гемсън (1987), за да бъдат активно въввлечени в процеса на учене, учениците трябва не само да слушат, но също и да четат, пишат, обсъждат или решават проблеми.

Нещо повече, те трябва да бъдат въввлечени в мисловни задачи от по-висок порядък като анализ, синтез и оценяване. Използването на техники за активно учене в класната стая се счита за жизнено важно заради същественото им въздействие върху научаването. Редица проучвания сочат, че при развиването на умения за мислене и писане от страна на учениците стратегиите, които насърчават активното учене, са по-добри.

Методи за активно учене са: учене чрез действие и учене чрез игри.

Учение чрез действие:

Същността на този метод се изразява в изпълнение (операционализиране) на всички стъпки /методически единици/ чрез системата от контролни задачи за сравняване на резултатите от действията със стандарт. Методологическата основа на принципа на учене чрез действие е функционалната взаимовръзка между познанието и дейността. Обучаваните имат възможност да използват придобитите знания за преобразуване на близки до тях елементи на действителността и да трансформират знания в умения. В основата на метода е залегнало схващането, че всяка практическа дейност се основава на определено теоретическо познание. А колкото по-осмислена е дейността, толкова по-мобилни са уменията, които се формират чрез нея.

Играта е основна и водеща дейност в детското развитие.

Фрйбел подчертано застъпва и ясно формулира фундаменталната теза на съвременното образование: учене чрез преживяване и учене чрез игра. Според него чрез играта детето осъществява своето собствено образование. Тази игра се нуждае от ръководството на опитни педагози, за да постигне истинската си цел. В резултат на това образованието става направляван живот и игра. Истинският учител стои настрана и позволява, чрез правилно ръководство, да излязат на преден план заложбите на детето.

Учене чрез опит и преживяване

Този подход е сравнително нов за България. Познат е под различни имена интерактивно обучение, активно учене, груподинамичен психотренинг, социалнопсихологически лабораторен метод, Т-групи и др. Той отправя редица предизвикателства пред обучаващия както на ниво професионална компетентност (знания и умения), така и на личностно ниво. За да могат обучаващите да използват този подход, са необходими: Съдържателни познания по темите; Познаване на методите и техниките на интерактивно обучение и умение за гъвкавото им прилагане съобразно с конкретната обстановка; Познания за груподинамичните процеси на общуване в малка група и умения за ефективното им управление; Разкрепостеност на личността и експериментаторски дух; Усет за творчество и новаторство.

Ученето чрез опит и преживяване е процес, който се основава на четири главни компонента: опит и преживяване, анализ (осмисляне на преживяното), обобщаване и приложение. Използвайки този подход, учителят има за цел да подтикне децата да направят следното:

➤ Да вземат участие в занятие, основано на опит и преживяване чрез представяне на една проблемна ситуация в която да участват чрез ролеви игри, въпросници и др.

➤ Да дискутират и да споделят собствен опит, описвайки случилото се, като го анализират, след което следва обработка на наличната информация относно опита, който са придобили по време на занятието.

➤ Да направят съответните изводи, да формират принципите си и насоката на действие, така, че да могат да използват тези принципи в реалния живот, да обобщят във вид на: Научих се..., Когато попадна в ситуация, в която... аз ще кажа или ще направя..., защото това ще ми помогне да ...

Мозъчна атака (Brainstorming).

Под мозъчна атака се разбира постоянният приток на идеи от страна на участниците, провокирани от дадената тема. Този процес обикновено ражда неограничен брой идеи и концепции. Това е техника за събиране на информация за участниците, за стимулиране на творческото мислене, за откриване на пътя към свободното общуване и търсене на решение за проблемите. Всички идеи се вземат предвид без да бъдат съдени или критикувани.

Демонстрация нагледно обучение. Демонстрацията дава живот по време на дискусията. Занятието трябва да е предварително планирано, а демонстриращият да осигури достатъчно материали така, че всеки участник да може да вземе участие в нагледното обучение.

Мотивацията е основна движеща сила на стратегията за активно учене. Очевидно е, че успехът на обучението до голяма степен зависи от мотивацията на учениците. Напоследък се наблюдава силна демотивация на учениците от учене, отчуждаване и апатия към учебната работа по много от общообразователните дисциплини. Ролята на учителите е да внасят повече живот и предизвикателства в учебния процес, както и нужното спокойствие в забързаната училищна програма.

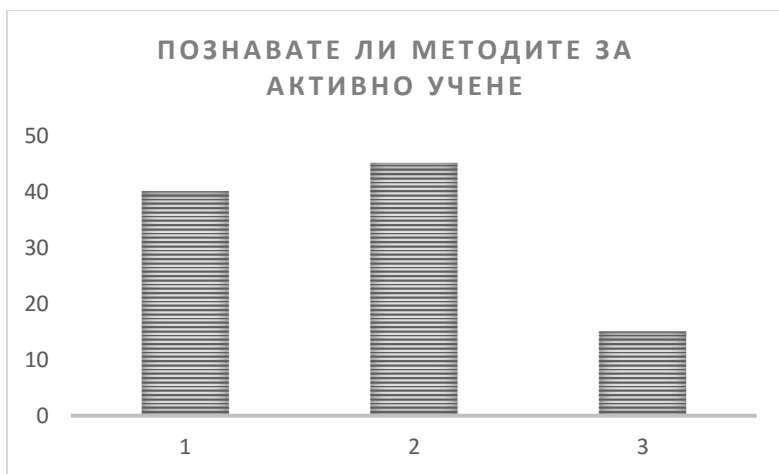
Какви са нагласите за въвеждане на активното учене в съвременното българско училище? Достатъчна ли е квалификацията на учителя да включи нетрадиционни методи на преподаване в своята работа? Потърсихме мнението на наши колеги и ги обобщихме в следната анкета:

1. Мислите ли, че методите за „активно учене“ са познати в съвременното българско училище?
2. Използвате ли някой от методите на „активно учене“ в часовете си?
3. Използвате ли иновативни методи и технологии в часовете си?
4. Посещавали ли сте квалификационни курсове във връзка с прилагането на „активно учене“?

5. Считате ли, че учениците са готови да се включат в процесите на активно учене?
6. Възлагате ли на учениците задачи за работа в клас и за домашна работа, свързани с използването на информационни технологии?
7. Какви трудности срещате при внедряването на методите на активно учене в часовете си?

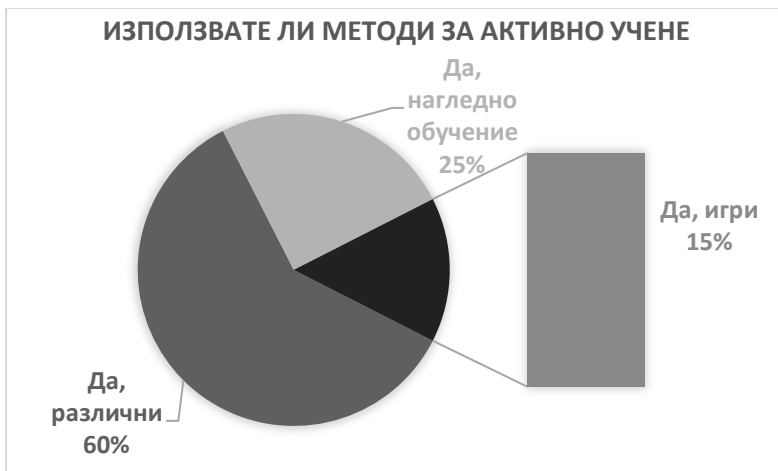
В анкетата се включиха 25 учители от Трето основно училище „Димитър Благоев“, които преподават от 1. до 4. клас и от 5. до 8. клас. Те отговориха анонимно на поставените въпроси, като на последния изложиха вижданията си в свободен текст.

На първия въпрос близо 40 процента от анкетираните отговарят, че не са достатъчно запознати с методите на активно учене, 45 на сто знаят за тях и са чели литература по въпроса, останалите 15 не са чували за тези методи. Последният процент все още е доста висок, затова се предполага, че трябва да се насочат усилия в посока информираност към съвременните методи за активно учене. (Фиг. 1)

Фигура 1

По-обнадеждаващи са отговорите на втори въпрос. Учителите, които са запознати с активното учене, както и тези, които имат някакви познания по въпроса, се стремят понякога, а и по-често да използват методите в часовете си. 60 процента от анкетираните залагат на игровия метод, на брейнсторминга и на нагледното обучение. 25 процента използват само нагледно обучение, останалите залагат на игровия метод. (Фиг. 2)

Фигура 2

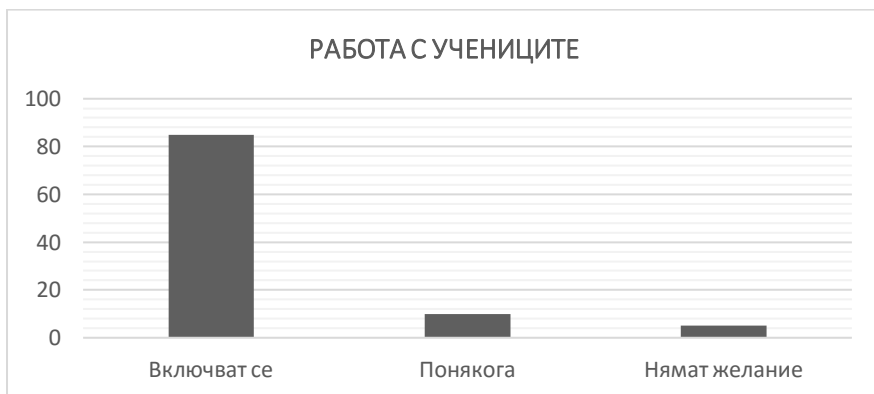
Относно използването на иновативни методи и технологии в часовете нещата стоят малко по-различно. С мултимедия и интерактивна дъска работят около 50 на сто от учителите, като я използват с различна интензивност. Останалите анкетирани залагат понякога на представяне на презентации, в по-редки случаи включват учениците в работа с мултисийд система.

Посещаването на квалификационни курсове за особеностите на активното учене е по-скоро единично. Едва 25 процента от анкетираните колеги са били на такива курсове, но дори и те отчитат, че не са достатъчно добре обучени. Останалите 75 процента изразяват желанието си да посетят такива курсове, за да могат да се квалифицират и да въведат активното учене в часовете си по-интензивно и ползотворно. (Фиг. 3)

Фигура 3

На въпрос № 5 относно готовността на учениците да се включат в начините за активно учене се забелязва оптимистична тенденция. 85 процента от учителите, включени в анкетата, считат, че учениците искат да се включат в учебния процес чрез активно учене. 10 на сто отчитат колебания сред своите ученици, само 5 процента твърдят, че не могат да събудят интереса на обучаваните да са активни в процеса на обучение. (Фиг. 4)

Фигура 4

С отговорите на следващия въпрос отчитаме още една положителна тенденция. Учителите като цяло възлагат задачи за домашна работа, които излизат от рамките на статуквото и подлагат на изпитание креативността на подрастващите. Всички анкетирани колеги твърдят, че поставят домашни упражнения, свързани с използването на информационни технологии. Обратната връзка сочи, че учениците изпълняват почти без затруднение поставените задачи.

Методите на активното учене и внедряването им в училище имат своите трудности. Това се отчита от учителите при отговорите на седмия въпрос. Те споделят, че все още липсва достатъчно добра мотивация от страна на учениците да се включат активно в учебния процес. Липсват достатъчно методически разработки по темата, няма и достатъчен брой споделени добри практики, които да бъдат в помощ на учителите. И още споделен опит: активните и интерактивните методи, техники и форми на обучение не се възприемат като основна част от процеса на обучение

Добрият учител трябва да споделя своите принципи и убеждения с учениците си, но без да ги налага или да настоява учениците да се съгласяват с тях. Но понякога тези ценности могат да се използват не като лични идеали, а като средства за постигане на по-високи цели. Учениците могат сами да изберат към кои ценности да се придържат, докато израстват като личности.

Ефективният учител трябва да е няколко крачки пред своите ученици, доколкото е възможно това със съвременните ученици. Именно този факт задължава учителят на 21 век да не спира да се развива, да не се осланя само на годините опит и придобитите квалификации и умения. Изключително важно е да бъде отворен към промените и нововъведенията. В образованието има място за традиции, но то има нужда от глътка свежест – нови подходи, идеи, системи.

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА

1. Георгиева, Н., Д. Миткова, Н. Райчева. Дидактически модели за активно учене по природоматематическите учебни предмети. – В: Съвременното обучение между теорията и практиката.
2. Гюрова, В., В. Божилова, В. Вълканова, Г. Дерменджиева. Интерактивността в учебния процес (или за рибаря, рибките и риболова), - С., 2007.
3. Иванов, И. Интерактивни методи за обучение. // ЮНС с международно участие "50 години ДИПКУ - Варна", 2005.
4. Петров, С. П., М. Атанасова. Образователни технологии и стратегии на учене. С., Веда – Словена, 2001.
Славин Р., Педагогическа психология, Наука и изкуство, С., 2004
5. Цветкова Й., Мотивационна и когнитивна регулация на ученето, Лик, С., 2001
6. Чикеринг и Гемсън (1987) Chichering, Ar. and Z. Gamson. Seven Principles for Good Practice. AANE Bulletin 39, March 1987,
7. www.homeschoolingbg.com/articles/TheKindergarten.doc
8. www.geocities.com/